

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในประเทศไทยกลุ่มชนที่มีความผูกพันเกี่ยวข้องกับฝิ่นโดยตรงได้แก่ ราษฎรชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ที่อาศัยอยู่บนพื้นที่สูง ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตฝิ่นชน ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีชาวเขาอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ มีชุมชนของผู้อพยพ และผู้ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองจากนอกประเทศ ซึ่งประกอบด้วยชาวเขาเผ่าต่าง ๆ เช่น ม้ง, ลีซอ, กะเหรี่ยง, จีนฮ่อ, เย้า, ลั้ว, มูเซอ และอีก้อ รวมทั้งชุมชนชาวไทยพื้นราบที่ขยายพื้นที่ทำกินไปอยู่บนพื้นที่สูงรวมอยู่บ้าง แต่เป็นส่วนน้อย โดยอาศัยอยู่กระจัดกระจาย นับตั้งแต่เหนือสุด คือจังหวัดเชียงรายลงไปจนถึงภาคเหนือตอนล่างคือ จังหวัดสุโขทัย, เพชรบูรณ์ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จังหวัดเลย จากการสำรวจข้อมูลประชากรชาวเขา ซึ่งเป็นโครงการร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลายหน่วย โดยมีกรมประชาสงเคราะห์เป็นกำลังสำคัญ และเริ่มสำรวจในปี 2528 พบว่ามีประชากรชาวเขา 504,520 คน

การดำเนินการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่ผ่านมา เน้นใช้มาตรการปราบปรามเป็นด้านหลัก ส่วนมาตรการพัฒนาโดยเฉพาะเกี่ยวกับราษฎรชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์ได้ดำเนินการจัดตั้งนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขาขึ้นในจังหวัดตาก และจังหวัดเชียงใหม่ ในขณะที่ปริมาณผลผลิตฝิ่นเพิ่มสูงขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นอันตรายที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติ จึงได้โปรดเกล้าฯ ก่อตั้งโครงการหลวง เป็นโครงการส่วนพระองค์ ขึ้นในปี 2512 ดังมีพระราชกระแสเกี่ยวกับโครงการหลวงดังนี้ "เรื่องที่จะช่วยชาวเขาและโครงการชาวนั้นมีประโยชน์โดยตรงกับชาวเขา เพื่อจะส่งเสริมและสนับสนุนให้ชาวเขามีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถที่จะเพาะปลูกสิ่งที่เป็นประโยชน์ และเป็นรายได้กับเขาเองที่มีโครงการนี้ จุดประสงค์อย่างหนึ่งก็คือ มนุษยธรรม หมายถึง ให้ผู้อยู่ในถิ่นทุรกันดารสามารถที่จะมีความรู้ และพียงตัวมีความเจริญได้ อีกอย่างหนึ่งก็เป็นเรื่องช่วยในทางที่ทุกคนเห็นควรจะช่วย เพราะเป็นปัญหาใหญ่ คือ ปัญหาเรื่องยาเสพติด สามารถช่วยชาวเขาปลูกพืชที่เป็นประโยชน์ ชาวเขาก็จะเลิกปลูกยาเสพติด คือ ฝิ่น ทำให้นโยบายการระงับการปราบปรามการสูบฝิ่น และค้าฝิ่นได้ผล"

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า พระราชทานพระราชดำริ และพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ ให้ดำเนินงานมาตั้งแต่ พ.ศ. 2512 รัฐบาลร่วมกับส่วนราชการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ร่วมดำเนินงานสนองพระราชประสงค์เป็นผลดีมาตามลำดับ และเมื่อเดือน

มกราคม 2535 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริ เปลี่ยนแปลงสถานภาพ โครงการหลวง โดยให้โครงการหลวงจดทะเบียนเป็นมูลนิธิเพื่อเป็นนิติบุคคล โดยทรงเป็นนายก กิตติมศักดิ์

วัตถุประสงค์ของมูลนิธิโครงการหลวง 4 ประการ เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามโครงการพระราชประสงค์ เพื่อดำเนินการเพื่อสาธารณประโยชน์ หรือร่วมมือกับองค์กรกลุ่มอื่น ๆ เพื่อสาธารณประโยชน์ ดำเนินการใด ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อประชาชนและประเทศชาติ ไม่ดำเนินการเกี่ยวกับการเมือง

การดำเนินงานโครงการหลวง ได้ยึดหลัก 4 ประการมาโดยตลอด และยุทธศาสตร์ดังกล่าว รัฐบาลได้นำมากำหนดเป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหาเสียดินคือ “มาตรการควบคุมพืชเสียดิน” โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการปลูกพืชทดแทนฝิ่น (อรรถ, 2523 : 56-159) ได้เสนอ “การพัฒนานำการปราบปราม ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความมั่นคง และสนับสนุนนโยบายรวมพวกในชาติ จะเป็นมาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของฝิ่นที่ได้ผล โดยคำนึงถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในส่วนของมาตรการปราบปราม ได้เสนอมาตรการ และปัจจัยต่าง ๆ ตลอดจนองค์การที่รับผิดชอบในแต่ละระดับ ทั้งนี้จะต้องมีการพัฒนาด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปด้วย และต้องมีการพิจารณาทบทวนอย่างรอบคอบ เพื่อให้เกิดผลดีที่สุด และไม่เป็นการสร้างปัญหาที่ไม่พึงประสงค์ขึ้นมา

ชาวเขาเผ่าม้ง (แม้ว) มีจำนวนประชากรประมาณร้อยละ 15 ของจำนวนประชากรชาวเขาทั้งหมด (กองสงเคราะห์ชาวเขา, 2531) แต่เดิมการปลูกฝิ่นเป็นอาชีพหลักของชาวเขาเผ่าม้ง จากการวิจัยที่บ้านแม่โถ อำเภอสอด จังหวัดเชียงใหม่ พบว่าปลูกข้าวไร่เพียงร้อยละ 17 ปลูกฝิ่นถึงร้อยละ 83 ฝิ่นจึงเป็นพืชเศรษฐกิจอันดับหนึ่งและข้าวไร่เป็นพืชรอง (เลอภพ, 2534:2) เมื่อนานาประเทศเห็นว่าฝิ่นเป็นพืชให้โทษอย่างรุนแรง ดังนั้นการปลูกพืชทดแทนฝิ่นจึงได้ถือกำเนิดขึ้นในประเทศไทยเป็นแห่งแรกของโลก (ณรงค์, 2527:10) โดยมีโครงการหลวงพัฒนาชาวเขาขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2512 เพื่อให้ชาวเขาลดการปลูกฝิ่นด้วยการปลูกพืช ทดแทน และลดอัตราการลักลอบทำลายป่า โดยให้ชาวเขาอยู่เป็นหลักแหล่งและในปี พ.ศ. 2514 องค์การสหประชาชาติ มีมติตกลงร่วมกับรัฐบาลไทย ในการเริ่มต้นดำเนินโครงการควบคุมยาเสพติดใน 3 ลักษณะคือ ปลูกพืชทดแทนพัฒนาเศรษฐกิจชาวไทยภูเขา การบำบัดรักษาและการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และการศึกษาเผยแพร่โทษภัยของยาเสพติด

หมู่บ้านหนองหอยเก่าตั้งอยู่บน ภูเขา สูง 1,200 เมตร จากระดับน้ำทะเล มีประชากร ทั้งสิ้น 680 คน มีจำนวน 161 ครอบครัว (มูลนิธิโครงการหลวง, 2537) ซึ่งประกอบด้วยชาวเขาเผ่าม้ง ลีซอ จีนฮ่อ เย้า จากการสำรวจของเจ้าหน้าที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา จ.เชียงใหม่ บ้านหนองหอยเมื่อต้นปี พ.ศ. 2527 พบว่าชาวเขаб้านหนองหอยเก่าใช้พื้นที่ปลูกฝิ่นประมาณ 250 ไร่ (สถาบันวิจัยชาวเขา, 2528) เดือนสิงหาคม ปี พ.ศ. 2527 โครงการหลวงได้เข้าไปดำเนินการในพื้นที่บ้านหนองหอย เพื่อให้ชาวเขาลดและเลิกการปลูกฝิ่น การทำไร่เลื่อนลอยหันมาทำการเกษตรเป็นอาชีพทดแทน พื้นที่ประมาณ 250 ไร่ ที่เคยเป็นไร่ฝิ่นปัจจุบันได้เปลี่ยนเป็นแปลงปลูกพืชผัก ไม้ผลเมืองหนาวและไม้ดอก ในปี พ.ศ. 2535 ชาวเขามีรายได้จากการส่งพืชผัก ไม้ผล และไม้ดอก ผ่านโครงการหลวงเป็นมูลค่า 5,085,753 บาท (มูลนิธิโครงการหลวง, 2537) ชีวิตของชาวเขาบ้านหนองหอยดีขึ้นกว่าเดิมมาก ซึ่งเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าเพราะเหตุใด ชาวเขาจึงเลิกปลูกฝิ่นหันมาปลูกพืชทดแทนฝิ่นจนเป็นพืชเศรษฐกิจหลัก

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ของเกษตรกรชาวเขาเผ่าม้งในหมู่บ้านหนองหอยเก่า
2. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับการปลูกพืชทดแทนฝิ่น
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของชาวเขาเผ่าม้งในการปลูกพืชทดแทนฝิ่น

สมมุติฐานการวิจัย

ระดับการยอมรับในการปลูกพืชทดแทนฝิ่นของชาวเขาเผ่าม้ง มีความสัมพันธ์กับอายุ ระดับการอ่านภาษาไทย ประสบการณ์ในการปลูกพืชทดแทนฝิ่น รายได้ทั้งหมดของครอบครัว ขนาดพื้นที่ถือครองทำการเกษตร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ จำนวนแรงงานในครัวเรือน การได้รับข่าวสาร ความพอใจในราคาพืชทดแทนฝิ่น การเข้ารับการฝึกอบรมและตำแหน่งผู้นำในชุมชน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการศึกษาถึงการยอมรับการปลูกพืชทดแทนฝิ่นของชาวเขาเผ่าม้ง หมู่บ้านหนองหอยเก่า ต.แม่แรม อ.แมริม จ.เชียงใหม่ ตัวแปรที่จะใช้ในการวิจัย มีดังนี้

ก. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ประกอบด้วยปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ และสังคม มีทั้งหมด 11 ปัจจัย ได้แก่

1. ปัจจัยทางด้านลักษณะส่วนบุคคล มี 2 ปัจจัยคือ

1.1 อายุ

1.2 ระดับการอ่านภาษาไทย

2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มี 9 ปัจจัย คือ

2.1 ประสบการณ์จากการปลูกพืชทดแทนฝิ่น

2.2 รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน

2.3 ขนาดพื้นที่ถือครองทำการเกษตร

2.4 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่

2.5 แรงงานในครัวเรือน

2.6 การได้รับข่าวสาร

2.7 ความพอใจในราคาพืชทดแทนฝิ่น

2.8 ประสบการณ์ในการฝึกอบรมด้านการเกษตร

2.9 ตำแหน่งผู้นำในชุมชน

ข. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือระดับการยอมรับ และปฏิบัติงาน การปลูกพืชทดแทนฝิ่นของชาวเขาเผ่าม้ง

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากตัวแปรทั้งหมดที่ใช้ในการศึกษาบางครั้งนี้ สามารถนำมาสร้างกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) ในการวิจัยเพื่อแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม ดังต่อไปนี้

ความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้ สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ในด้านการวางแผนวิจัยและ ส่งเสริม แก่นักวิจัยและนักส่งเสริมของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และผู้สนใจในงานพัฒนาส่งเสริมการปลูกพืช ทดแทนฝิ่น

นิยามศัพท์

1. การยอมรับการปลูกพืชทดแทนฝิ่น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของ เกษตรกรหลังจากได้รับความรู้ แนวความคิด ประสบการณ์ใหม่ และได้ยึดถือปฏิบัติในการปลูก พืชชนิดใดชนิดหนึ่งทดแทนการปลูกฝิ่น ซึ่งวัดจากคำถามในแบบสัมภาษณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ

การยอมรับการปลูกพืชทดแทนฝิ่น โดยแบ่งเป็นคะแนนของระดับการยอมรับในการปฏิบัติตามของเกษตรกร

2. เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรชาวเขาเผ่าม้ง หัวหน้าครัวเรือนเป็นชายหรือหญิง ที่ทำหน้าที่ในการตัดสินใจในการทำฟาร์ม

3. พืชทดแทนฝิ่น หมายถึง พืชที่ชาวเขาเผ่าม้ง นำมาปลูกเพื่อเป็นรายได้ทดแทนจากการปลูกฝิ่น เช่น แครอท, กระหล่ำปลี, ผักกาดหางหงส์, ผักกาดหอมห่อ, กระเทียมต้น, บัวลอย, ถั่ว, พลัม, แกลดิโอลัส ฯลฯ

4. ประสบการณ์ในการปลูกพืชทดแทนฝิ่น หมายถึง ระยะเวลาที่เกษตรกรเริ่มทำการปลูกพืชทดแทนฝิ่นมาจนถึงวันที่ทำการสัมภาษณ์

5. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ หมายถึง การที่เกษตรกรได้พูดคุยเกี่ยวข้องกับประสานงานและขอคำแนะนำในการทำการเกษตรจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

6. รายได้ทั้งหมดของครัวเรือน หมายถึง จำนวนเงินรายได้ทั้งหมดจากการประกอบอาชีพ ต่าง ๆ ที่เป็นเงินสดของครอบครัวผู้ให้ข้อมูล ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยต่อปี

7. พื้นที่ถือครองทำการเกษตร หมายถึง พื้นที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรทั้งหมดของครอบครัวไม่ว่าจะเป็นที่ดินของตนเองและครอบครัว ที่มีเอกสารสิทธิ์หรือไม่มีเอกสารสิทธิ์ รวมทั้งพื้นที่เช่าจากผู้อื่น

8. ตำแหน่งผู้นำในชุมชน หมายถึง การดำรงตำแหน่งผู้นำอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายตำแหน่งจากการแต่งตั้งจากทางราชการหรือการยอมรับของชุมชนนั้น ๆ เพื่อทำหน้าที่เป็นตัวแทนของชุมชนนั้น ๆ ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ

9. การอ่านภาษาไทย หมายถึง หัวหน้าครัวเรือนผู้ให้ข้อมูลสามารถอ่านและเข้าใจในเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของตนเองได้ โดยกำหนดข้อความให้อ่านแล้วประเมินการอ่าน เช่น ดี ปานกลาง อ่านไม่ได้เลย (ดูภาคผนวก)